

JEZUS DE VERTELLER VAN PARABELS

Jezus was een meester in het vertellen van parabels of gelijkenissen ¹⁾. De parabels zijn een middel om ons te herinneren aan Jezus. Daarom worden ze verteld. Ze zijn gemakkelijk te onthouden. Via de parabels krijgen we een beeld van de echte Jezus. Hij gebruikt een parabel vaak om grote groepen mensen toe te spreken. Zijn leerlingen vragen Hem naar het waarom. 'Waarom spreekt U in gelijkenissen tot hen?' Jezus antwoordt: 'Omdat zij ziende blind en horende doof zijn en niets begrijpen' (Mt. 13: 10,13). Markus zegt het heel duidelijk: 'Met zulke en andere gelijkenissen verkondigde Hij hun Gods boodschap, voor zover ze die konden begrijpen; Hij sprak uitsluitend in gelijkenissen tegen hen, maar wanneer Hij alleen was met zijn leerlingen, verklaarde Hij hun alles' (Mc. 4: 33-34). Wat is nu een parabel of gelijkenis? Een parabel heeft volgens Zimmermann (2011, 2018)² zes kenmerken. Nemen we als voorbeeld de parabel van de Barmhartige Samaritaan, een van de meest bekende parabels.

Een parabel is in de eerste plaats een kortverhaal. Het bevat een aantal handelingen of gebeurtenissen uitgevoerd in een bepaalde volgorde door figuren in een bepaalde situatie. De handelingen volgen elkaar in de tijd op waarbij vaak sprake is van actie en reactie. Het heeft een begin en einde en een bepaalde structuur (inleiding, middenstuk en afsluiting of conclusie). Er zijn een of meerdere hoofdpersonen. In de Barmhartige Samaritaan komen zes personen voor: een reiziger, rovers, een priester, een leviet, een Samaritaan en de bezitter van een herberg. Iedereen heeft in het verhaal een rol. Het verhaal kent drie delen: een achtergrond, een middenstuk en een afsluiting met een aanbeveling.

Een tweede kenmerk is dat het verhaal niet berust op een historische gebeurtenis. Het is een fictief verhaal. Jezus heeft de BS bedacht als antwoord op een vraag van een Joodse wetsgeleerde wie zijn naaste is. Jezus heeft het verhaal zelf bedacht en vormgegeven.

Een derde kenmerk is dat het verhaal realistisch is. Het verhaal speelt zich af op de weg van Jeruzalem naar Jericho. Deze weg stond bekend als gevaarlijk en berucht om zijn overvallen. Rovers overmeesteren een reiziger, pakken alles van hem af, mishandelen en hem en laten hem halfdood achter. Drie reizigers passeren de gewonde man, twee personen bieden geen hulp en één persoon biedt wel hulp. Het is een situatie die in het dagelijkse leven voorkomt en heel herkenbaar is.

Een vierde en zeer belangrijk kenmerk van een parabel is dat het gebruik maakt van metaforen. Een metafoor is een vorm van figuurlijk taalgebruik op basis van een vergelijking waarmee een bepaald beeld wordt opgeroepen. Kenmerkend hierbij is de vergelijking: iets is als iets anders. Op het eerste gezicht gaat het om een vergelijking tussen twee dingen die op het eerste gezicht niets met elkaar te maken hebben. Door het opgeroepen beeld wordt de boodschap beter begrepen. 'De kameel is het schip van de woestijn'. Natuurlijk is een kameel geen boot. De kameel wordt hier vergeleken met een schip vanwege zijn vermogen om een lange afstand af te leggen in de woestijn. 'Ik ben de wijnstok en jullie zijn de ranken'. Letterlijk gezien is Jezus geen wijnstok en wij zijn geen ranken, maar het beeld dat opgeroepen wordt benadrukt de verbondenheid tussen Jezus en zijn volgelingen, waarbij wij alleen vrucht kunnen dragen als wij met Hem verbonden blijven (Jn 15: 5). In de Bijbel is een

parabel vaak een aards verhaal met een hemelse betekenis. De metafoor in de Barmhartige Samaritaan betreft de onverwachte hulp van iemand uit een vijandig volk.

Een vijfde kenmerk is dat het verhaal een betekenis heeft. Deze betekenis dient achterhaald en geïnterpreteerd te worden. Vaak wordt deze in de tekst versluierd weergegeven of is op het eerste gezicht verborgen. Jezus was een parabelverteller. De leerlingen wisten soms niet wat Jezus bedoelde. Toen Jezus eens aan zijn leerlingen de parabel van de zaaier vertelde, begrepen ze niet wat de betekenis ervan was. Jezus zag dit aan hun gezichten en vroeg hen: 'Begrijpen jullie deze gelijkenis niet? Hoe zullen jullie alle andere gelijkenissen dan begrijpen?' En Jezus legde hen de vergelijking uit tussen de zaaier en koninkrijk van God (Mc: 4: 13). De Farizeeën en schriftgeleerden staan niet open voor het woord van Jezus en begrijpen meestal niets van Jezus' parabels.

Een ander aspect is dat een parabel van Jezus een beroep op ons doet, het heeft een appèlfunctie. Het spoort ons aan tot nadenken, zelfreflectie en actie. De parabel van de BS brengt de boodschap tot naastenliefde en iemand helpen die in nood is, ongeacht zijn achtergrond, duidelijk onder onze aandacht.

Een parabel heeft ten zesde altijd een context waarin de vertelling is geplaatst. Het staat nooit los op zichzelf. Het verwijst ten eerste naar de omliggende teksten. Het verhaal over de Barmhartige Samaritaan is Jezus' antwoord op de vraag van een Joodse wetgever, die wil weten hoe hij deel kan krijgen aan het eeuwige leven en wie zijn naaste is. Ten tweede verwijst de parabel de maatschappelijke context, een gebeuren in de tijd van Jezus. Hier tussen de vijandigheid tussen de Joden en de Samaritanen. De Samaritanen hebben een eigen versie van de Hebreeuwse Bijbel en aanbidden God op de berg Gerizim en niet in de tempel van Jeruzalem. De priester en de leviet laten als vertegenwoordigers van de religieuze leiders na om de mishandelde vreemdeling te helpen ondanks hun religieuze plicht. Zij hielden star vast aan de uitleg van de Joodse reinigingswet.

¹⁾ De Nieuwe Bijbelvertaling (NBV21) gebruikt het woord 'gelijkenissen' voor het woord parabel. In het Nederlands en in deze bijdrage worden beide woorden gebruikt. In Duitstalige landen spreekt men van 'Gleichnisse', internationaal van parabel. Over het aantal parabels van Jezus bestaat weinig overeenstemming. De schattingen lopen uiteen van 37 tot 65. Copilot (AI) houdt het op 58 parabels, als volgt verdeeld: Marcus 8, Matteüs 23 en Lucas 27. De verschillen komen voort uit de gebruikte definities van een 'parabel'. Sommige parabels komen in meerdere evangeliën voor. In Marcus bestaat 16% van Jezus' onderricht uit parabels, in Matteüs 43% en in Lucas 52%.

²⁾ Literatuurverwijzingen staan op: www.andreaskerkweurt.nl/parochieblad.html

SV

In: *Random Johannes*, jgr. 11, nr. 1. Februari 2025

Literatuur

Akpan, A. M. & Viljoen, F. P. (2021). Guidelines towards plausible interpretation of gospel parables. *In die Skriflig*, 55(1), a2701. <https://doi.org/10.4102/ids.v55i1.2701>

Beavis, M. A. (2001). The power of Jesus' parables: Were they polemical or irenic? *Journal for the Study of the New Testament*, 23(82), 3-30.

Blackman, E. C. (1969). New methods of parable interpretation. *Canadian Journal of Theology*, 15(1), 3-13.

- Blomberg, C. L. (1986). The miracles as parables. *Gospel Perspectives*, Vol. 6: *The miracles of Jesus*, pp. 327-359. Sheffield: JSOP Press. https://biblicalstudies.org.uk/pdf/gp/gp6Z_miracles_blomberg.pdf
- Brunt, J. C. (1982). A parable of Jesus as a clue to Biblican interpretation. *Spectrum*, 13(2), 35-43. www.andrews.edu
- Onvuka, P. C. (2020). Understanding the parables of Jesus. *Sapientia Global Journal of Arts, Humanities and Development Studies*, 3(2), 301-310. <https://sgojahds.com/index.php/SGOJAHDS/article/view/83>
- Crossan, J. D. (1971-1972). Parable and example in the teaching of Jesus. *New Testament Studies*, 18(3), 285-307.
- Crossan, J. D. (2012). *The power of parable: How fiction by Jesus became fiction about Jesus*. New York: HarperCollins.
- Doerksen, V. (1970). The interpretation of parables. *Grace Theological Journal*, 11(2), 3-20. www.biblicalelearning.org
- Deffinbaugh, B. (2017). Why did Jesus speak in parables? <https://bible.org/seriespage/q-why-did-jesus-speak-parables>
- Easton-Flake, A. (2012). Revealing parables: A call to action within the doctrine and covenants. Faculty Publications, pp. 149-166. <https://rsc.byu.edu>
- Erdey, Z. L. (2010). Interpreting parables: One point or many? *Conspectus: The Journal of the South African Theological Seminary*, 10(1), 5-24. www.journals.co.za
- Gowler, D. B. (2006). The contexts of Jesus' parables. Center for Christian Ethics, Baylor University, 11-18. www.academia.edu
- Herrick, G. (2004). The interpretation of Parables: Exploring 'imaginary gardens with real toads'. <https://bible.ort/article/interpretation-parables-exploring-%E2%80%9Cimaginary-gardens-real-toads%E2%80%9D>
- Howes, L. (2017). Puzzling the Jesus of the parables: A response to Ruben Zimmermann. *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, 73(4), a4480. <https://doi.org/10.4102/hts.v73i4.4480>
- Jack, A. (2008). 'For those outside, everything comes in parables': Recent readings of the parables from the inside. *Expository Times*, 120(1), 8-15. www.psu.edu
- Jeremias, J. (1972). *The Parables of Jesus* (2nd rev. ed.). Upper Sanddle River, NY: Prentice Hall.
- Keathly, H. (2004). *Introduction to the parables*. <https://bible.org/seriespage/introduction-parables>
- Kistemaker, S.J. (2005). Jesus as story teller: Literary perspectives on the parables. *The Master's Seminary Journal (TMSJ)*, 16(1), 49-55. www.tms.edu
- Lambrecht, J. (1976). *Terwijl Hij tot ons sprak: Parabels van Jezus*. Tiel: Lannoo.
- Plummer, R. L. (2009). Parables in the gospels: History of interpretation and hermeneutical guidelines. *South Baptist Journal of Theology*, 13(3), 4-11. www.sbts.edu
- Reinstorf, D. & van Aarde, A. (2002). Reflections of Jesus' parables as metaphorical stories past and present. *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, 58(2), 721-745.
- Rindge, M. S. (2014). Luke's artistic parables: Narratives of subversion, imagination, and transformation. *Interpretation: A Journal of Bible and Theology*, 68(4), 403-415.
- Rossel, W. (1985). *Zonder parabels sprak Hij niet: Gelovig leven in het licht van de evangelische parabels*. Antwerpen: Patmos. (Geduld in de groeitijd, pp. 28-39).
- Seccombe, D. (2011). Incongruity in the gospel parables. *Tyndale Bulletin*, 62(2), 161-172. www.tyndalebulletin.org
- Schottroff, L. (2000). *The Parables of Jesus*. Minneapolis, MN: Fortress Press.
- Scott, B. B. (1990). *Hear then the Parable: A commentary on the Parables of Jesus*. Minneapolis, MN: Fortress Press.
- Scott, B. B. (2001). *Re-imagine the world: An introduction to the Parables of Jesus*. Santa Rosa, CA: Polebridge Press.
- Sexton, J. S. (2013). Reading the parables theologically to read them missionally: Test cases from the Early Galilean parables in Luke's Gospel. *Currents in Theology and Mission*, 49(3), 165-178. www.jasonssexton.com
- Snodgrass, K. R. (2008). *Stories with intent: A comprehensive guide to the Parables of Jesus*. Grand Rapids (MI): Eerdmans.
- Ottenheijm, E., Poorthuis, M., & Merz, A. (2024). *The power of parables: Essays on the comparative study of Jewish and Christian parables*. Jewish and Christian Perspectives 39. Leiden: Brill. <https://www.researchgate.net/publication/377020552>
- Thurén, L. (2014). Jesus the victimizer? *Approaching Religion*, 4(2), 37-50. <https://www.doria.fi>

- Van Eck (2009). Interpreting the parables of the Galilean Jesus: A social-scientific approach. *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, 65(1), Art. #308, 12 pages. <http://dx.doi.org/10.4102/hts.v65i1.308>
- Van Eck, E. (2015). Die gelykenisse van Jesus: Allegorieë of simbole van sosiale transformasie? *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, 71(3), Art. #3030, 10 pages. <http://dx.doi.org/10.4102/hts.v71i3.3030>
- Van Eck, E. (2017). Realisme and method: The parables of Jesus. *Neotestamentica*, 51(2), 163-184.
- Viljoen, F. P. (2019). Why Jesus spoke in parables. *In die Skriflig*, 53(1), a2523. <https://doi.org/10.4102/ids.v53i1.2523>
- Wenham, D. (1989). *The parables of Jesus*. Downers Grove: InterVarsity Press.
- Zimmermann, R. (2009). How to understand the parables of Jesus: A paradigm shift in parable exegesis. *Acta Theologica*, 29(1), 157-182.
- Zimmermann, R. (2011). Are there parables in John? It is time to revisit the question. *Journal for the Study of the Historical Jesus*, 9, 243-276.
- Zimmermann, R. (2018). Memory and Jesus' parables. *Journal for the Study of the Historical Jesus*, 16, 156-172.